

კორპორაციული მართვის ძველითი ასპექტები

ლია ჯორჯიაშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

კორპორაციული მართვა - ეს არის გზა, რომელიც კომპანიას აძლევს საშუალებას დანერგოს ორგანიზებისა და მართვის ისეთი მექანიზმები, რის მიხედვითაც კომპანიის ყველა ფინანსურად დაინტერესებული მხარე შეძლებს მიიღოს კომპანიის შემოსავლებისა და აქტივების სამართლიანი ფასი.

კორპორაციული მართვის სრულყოფა მნიშვნელოვანი წინაპირობაა ეკონომიკის ყველა სფეროში ინვესტიციების მოსაზიდად, როგორც ქვეყნის შიდა წყაროებიდან, ასევე, უცხოელი ინვესტორების მხრიდან. აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოშიც, გაჩნდა საერთო წესების შემუშავებისა და დანერგვის ობიექტური საფუძველი, რაც პოტენციურ ინვესტორებს საშუალებას მისცემს მიიღონ ნათელი სურათი იმის შესახებ, თუ რომელი მმართველობითი გადაწყვეტილებები გამართლებს სამომავლოდ.

კორპორაციული მართვის თემა საფონდო ბაზრის მოთხოვნებიდან წამოვიდა. კერძოდ, თემის აქტუალობა მცირე აქციონერების პრობლემებმა განაპირობა. რაც უფრო კარგად მუშაობს სააქციო საზოგადოება და ეფექტიანია კორპორაციული მართვა, მით უფრო მეტი ინვესტიციის მოზიდვა ხდება სანარმოში. რაც უფრო განვითარებულია ქვეყანა, პრემიუმი მით უფრო მეტია კორპორაციულ მართვაში.

საკვანძო სიტყვები: კორპორაციული მართვა, ინვესტიცია, ეთგო - ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია, აქციონერთა უფლებები, ინფორმაციული გამჭვირვალობა, სამეთვალყურეო საბჭო.

ძირითადი ტექსტი

დღეისათვის, არ არსებობს „კორპორაციული მართვის“ უნივერსალური განმარტება, რამდენადაც, მსოფლიო პრაქტიკაში ჩამოყალიბებულია ამ ტერმინის არაერთი ვალიდური განსაზღვრება. ტერმინი „კორპორაციული მართვა“ (Corporate Governance) პირველად 1984 წელს გამოიყენა პროფესორმა რობერტ იან(ზოზ) ტრიკერმა თავისი ნაშრომის სათაურად და იგი, დღემდე, სამართლიანად, ითვლება ამ ტერმინის ფუძემდებლად. მანვე გამოიწვია ერთმანეთისაგან კორპორაციული მართვა და ბიზნესის მენეჯმენტი.

მსოფლიო ბანკის ყოფილი პრეზიდენტის - ჯეიმს ვულფენსონის განმარტებით, „კორპორაციული მართვა ეხება კომპანიების კეთილსინდისიერებას, გამჭვირვალობასა და ანგარიშვალდებულებას; ეფექტიანი კორპორაციული მართვა ისეთივე საკვანძოა ეკონომიკური განვითარებისათვის, როგორც ეფექტიანი საჯარო მმართველობა.“¹

Financial Times-ში, 1997 წელს გამოქვეყნებული განმარტების თანახმად: „კორპორაციული მართვა“, ვიწრო გაგებით, შეიძლება განიმარტოს, როგორც კომპანიის ურთიერთობა თავის აქციონერებთან, უფრო ფართო გაგებით კი, როგორც მისი ურთიერთობა საზოგადოებასთან. სხვა განმარტებით, „კორპორაციული მართვა“ არის ეკონომიკის დარგი, რომელიც იკვლევს, თუ როგორ არის უზრუნველყოფილი კორპორაციების ეფექტიანი მენეჯმენტი ისეთი მასტიმულირებელი მექანიზმებით, როგორიცაა კონტრაქტები, კანონმდებლობა“²

კორპორაციული მართვის სახელმძღვანელოს ავტორები, რობერტ ა. ჯ. მონკი და ნელ მინოუ ფართო აზრს დებენ ზემოთ აღნიშნულ ცნებაში და კორპორაციულ მართვას განიხილვენ, როგორც „ურთიერთობებს სხვადასხვა მხარეებს შორის, კორ-

1 CACG Guidelines – Principles of Corporate Governance in the Commonwealth towards global competitiveness and economic accountability; November, 1999; p.1

2 სვანიძე ა., კორპორაციული მართვა, 2003, №1, გვ. 4

პორაციის ეფექტიანი ფუნქციონირებისა და განვითარებისათვის.¹

კორპორაციული მართვის სისტემის შედარებით უფრო ვიწრო ფორმულირება ეკუთვნის ა. შლაიფერს და რ. ვიშნის. ისინი მას განიხილავენ როგორც ხერხს, რომლის საშუალებითაც სამეურნეო პროცესის მონაწილენი, კორპორაციისათვის ფინანსური რესურსების მიცემით, უზრუნველყოფენ შემოსავლების მიღებას მათ კუთვნილ დაბანდებებზე. აღნიშნული განმარტების თანახმად, „კორპორაციული მართვის სისტემა ეხება მხოლოდ ფინანსური რესურსების მესაკუთრეთა და კომპანიას შორის ურთიერთობებს, რომელიც მიმართულია შემოსავლის მისაღებად, სხვა დაინტერესებული ჯგუფების ინტერესების გათვალისწინების გარეშე.“²

რუსი მეცნიერ-ეკონომისტები კორპორაციული მართვის სისტემას განიხილავენ, როგორც „სააქციო საზოგადოების ფუნქციონირებასთან დაკავშირებულ საქმიანობას, რომელიც განპირობებულია საკუთრებითი ურთიერთობებით მესაკუთრე სუბიექტებს შორის და, ასევე, ურთიერთობებით ამ სუბიექტებსა და სხვა დაინტერესებულ ჯგუფებს შორის.“³

კორპორაციული მართვის სისტემის საფუძველს წარმოადგენს აზრის გამოთქმის და კომპანიის მენეჯერთა საქმიანობაზე ეფექტიანი შიდა კონტროლის განხორციელება მფლობელების (ინვესტორების) მხრიდან, რამდენადაც, სწორედ ამ უკანასკნელთა სახსრებით, კომპანიამ შეძლო დაეწყო საკუთარი საქმიანობა და შეექმნა ნაყოფიერი ნიადაგი სხვა დაინტერესებული ჯგუფების საქმიანობისათვის.

საერთო წესების ერთობლიობა, პოტენციურ ინვესტორებს საშუალებას აძლევს მიიღონ ნათელი სურათი იმის შესახებ, თუ რომელი მმართველობითი პრინციპების საფუძველზე მოქმედებს ესა თუ ის კომპანია, ვინ არის მისი მფლობელი, როგორია მისი

1 Robert A.G. Monks and Nell Minow, Cambridge M.A., 2005, p.1

2 Shleifer A., Vishny R. A., Journal of Finance, 1997, V. 52, p.52.

3 Алексеев А., Лебедев И., В поисках эффективного управления / Управление компанией, 2002, №2, ст.60

საქმიანობის ეფექტიანობის ხარისხი. ყოველივე ეს კი, ერთობლიობაში, ქმნის კორპორაციული მართვის სისტემის არსს.

უცხოელ ინვესტორთა მიერ გაგებული და აღიარებული წესების არსებობა და ეროვნული კომპანიების მიერ მათი დაცვა წარმოადგენს კაპიტალის მოზიდვის პროცესში მნიშვნელოვან კონკურენტულ უპირატესობას. ქართული ბიზნესის ცნობიერებაში, თანდათან იზრდება იმის აღქმა, რომ კორპორაციული მართვის ეფექტიანი პრინციპების მხარდაჭერა უზრუნველყოფს ინვესტორთა ნდობის მოპოვებას და ამის შედეგად შესაძლებელი გახდება დაფინანსების შედარებით იაფი და სტაბილური წყაროების მოძიება.

დღეისათვის, ყველა მკვლევარი, იქნება იგი თეორიტიკოსი, თუ პრაქტიკოსი, ერთხმად თანხმებიან იმაზე, რომ კორპორაციული მართვა მოიცავს კომპანიის შიდა ურთიერთობების მთელ კომპლექსს და მნიშვნელოვნად დაკავშირებულია ისეთ საკითხთან, როგორიცაა კომპანიის „კარგი“ საქმიანი რეპუტაცია ბაზარზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, კორპორაციული მართვა შეიძლება განვმარტოთ, როგორც წესების, რეგულაციებისა და პროცესების ერთობლიობა, რომელიც განსაზღვრავს კომპანიის საქმიანობის მიმართულებას და მის წარმატებას.

ამიტომ, მართებულად არის საყოველთაოდ აღიარებული მოსაზრება, რომლის თანახმად, „კორპორაციული მართვა არის სისტემა, რომლის მეშვეობითაც კომპანიები იმართება, კონტროლდება და რეგულირდება ურთიერთობებით კომპანიის მენეჯმენტს, დირექტორთა საბჭოს, აქციონერებსა და სხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის.“¹

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (ეთგო) სპეციალისტების მიერ 2004 წელს შემუშავებულ კორპორაციული მართვის პრინციპებში წარმოდგენილია კორპორაციული მართვის განხორციელების ერთიანი ინდიკატორები, რომელთაც მიეკუთვნება:

1 ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (ეთგო), კორპორაციული მართვის პრინციპები, 2004, გვ.11

1. **აქციონერთა უფლებები** - კორპორაციული მართვის სტრუქტურამ უნდა უზრუნველყოს აქციონერთა უფლებების დაცვა, რომელთაგან ძირითადია: რეალურ მეთოდებზე დაფუძნებული საკუთრების უფლების რეგისტრაცია; აქციების გასხვისება და გადაცემა; კორპორაციის შესახებ ინფორმაციის დროული და რეგულარული მიღება; აქციონერთა საერთო კრების მუშაობაში მონაწილეობა და ხმის მიცემა; კორპორაციის მმართველობის არჩევნებში მონაწილეობა; კორპორაციის მოგებიდან წილის მიღება.

2. **აქციონერთა მიმართ სამართლიანი მოპყრობა** - კორპორაციული მართვის არსებულმა სტრუქტურამ უნდა უზრუნველყოს აქციონერთა მიმართ სამართლიანი მოპყრობა, წვრილი აქციონერებისა და უცხოელი ინვესტორების ჩათვლით.

3. **დაინტერესებულ პირთა როლი** - კორპორაციული მართვის სტრუქტურა უნდა აღიარებდეს და იცავდეს დაინტერესებული მხრეების უფლებებს, რომლებიც მათ კანონით და/ან კონკრეტული ხელშეკრულებების საფუძველზე აქვთ მინიჭებული და, ხელს უნდა უწყობდეს თანამშრომლობას კორპორაციებსა და დაინტერესებულ მხარეებს შორის სამუშაო ადგილების შექმნაში, თანამშრომელთა კეთილდღეობის ამაღლებასა და სანარმოს ფინანსური სტაბილურობის უზრუნველყოფაში.

4. **ღიაობა და ინფორმაციული გამჭვირვალობა** - კორპორაციული მართვის სტრუქტურამ უნდა უზრუნველყოს ინფორმაციის დროული და ზუსტი გახსნა კორპორაციის შესახებ ყველა მნიშვნელოვანი საკითხის გარშემო, მათ შორის, კომპანიის ფინანსური მდგომარეობის, მუშაობის ხარისხის, საკუთრებისა და მართვის პრონციპების შესახებ.

5. **სამეთვალყურეო საბჭოს ვალდებულებები** - კორპორაციული მართვის სტრუქტურა უნდა უზრუნველყოფდეს კომპანიის სტრატეგიულ მართვას, კომპანიის ადმინისტრაციაზე სამეთვალყურეო საბჭოს მხრიდან ეფექტიანი მონიტორინგის განხორციელებასა და სამეთვალყურეო საბჭოს ანგარიშვალდებულებას კომპანიისა და მისი აქციონერების წინაშე.¹

1 ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (ეთგო), კორპორაციული მართვის პრინციპები, 2004, გვ.109

დასკვნა

ამრიგად, მეცნიერთა ნაწილი, კორპორაციული მართვის სისტემას განიხილავს ფართო და ვიწრო გაგებით. ფართო გაგებით, კორპორაციული მართვის სისტემა მოიცავს ეკონომიკურ ურთიერთობაში მყოფი სუბიექტების ორგანიზაციულ-ეკონომიკურ, სამართლებრივ და მმართველობით ურთიერთობებს, რომელთა ინტერესი დაკავშირებულია კომპანიის საქმიანობასთან. ვიწრო გაგებით, კორპორაციული მართვის სისტემა არის წესებისა და სტიმულების სისტემა, რომელიც კომპანიის მმართველებს უღვიძებს ინტერესს, იმოქმედონ აქციონერების ინტერესებიდან გამომდინარე.

მაშასადამე, კორპორაციული მართვის სისტემა არის კომპანიის მენეჯერებს, მფლობელებსა და ინვესტორებს შორის ურთიერთობებისა და ურთიერთქმედების სისტემა, კომპანიის საქმიანობის ეფექტიანობის უზრუნველყოფისა და მფლობელებისა და სხვა დაინტერესებული მხარეების (კრედიტორები, პარტნიორები, კლიენტები, კომპანიის თანამშრომლები და ა. შ.) ინტერესების დაცვის საკითხებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სვანიძე ა., კორპორაციული მართვა, 2003 წ.
2. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (ეთგო), კორპორაციული მართვის პრინციპები, 2004 წ.
3. Алексеев А., Лебедянцев И., В поисках эффективного управления / Управление компанией, 2002
4. CACG Guidelines – Principles of Corporate Governance in the Commonwealth towards global competitiveness and economic accountability; November, 1999
5. Robert A.G. Monks and Nell Minow, Cambridge M.A., 2005
6. Shleifer A., Vishny R. A., Journal of Finance, 1997

REFERENCES:

1. Svanidze A., Corporate Management, 2003 (in Georgian Language)
2. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) Principles of Corporate Governance, 2004 (in Georgian Language)
3. Alekseev A., Lebedyantsev I., In Search of Effective Management / Company Management, 2002 (in Russian Language)
4. CACG Guidelines – Principles of Corporate Governance in the Commonwealth towards global competitiveness and economic accountability; November, 1999 (in English Language)
5. Robert A.G. Monks and Nell Minow, Cambridge M.A., 2005 (in English Language)
6. Shleifer A., Vishny R. A., Journal of Finance, 1997 (in English Language)

BEHAVIORAL ASPECTS OF CORPORATE GOVERNANCE

Lia Jorjiashvili

Doctoral Student of Georgian
Technical University

RESUME

Corporate governance is the way which allows the company to ensure such mechanisms of organizing and managing that all financially interested parties of the company will be able to get the fair value of the company's revenues and assets.

Perfection of corporate governance is an important prerequisite for attracting investments in all aspects of the economy, both from domestic sources and foreign investors. In Eastern Europe, including Georgia, there has been an objective basis for the development and implementation of common rules, which will enable potential investors to get a clear picture of what the ruling decisions will be useful in the future.

The vital issue of corporate management has emerged from the requirements of the stock market. Specifically, the issue of the community was caused by small shareholders' problems. The better the joint stock company work and the more efficient corporate governance is, the more investment is attracted to the enterprise. The more developed the country is, the more premium there is in corporate governance.

Key words: Corporate governance; Investment; OECD - Organization for Economic Co-operation and Development; Shareholders' rights; Information transparency; Supervisory Board.